

דרכי נעם

עניני עבודת ה'

חלק ראשון

טללי אורה וארחות חיים למעלה למשכיל
בדרכי העבודה והחסידות לחזות בנועם ה'

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א מסלונים

בהוצאת

מערכת דרכי נעם

שע"י מוסדות סלונים ביתר עילית

תשע"ה

שער אמונה ובטחון

מאמר ראשון / נשמת ש-די תבינם

מאמר שני / והעמידן על אחת

מאמר שלישי / דרכי קנין האמונה

מאמר רביעי / בטחון

מאמר חמישי / כל הבוטח בשמי אני מצילו

מאמר ששי / כל דעביד רחמנא לטב עביד

מאמר שביעי / עזרה בצרות נמצא מאד

מאמר שמיני / וארשתיך לי באמונה

מאמר ראשון

נשמת ש-די תבינם

רבינו מפי הגבורה כמו ספר בראשית, והוא יסוד התורה. "ודע כי שם בספר ההוא יקשו כל העולה על הלב להקשותו בענין הזה, ושם צריך שיהיה התירוץ הגמור".

ואכן, מי שלומד את ספר איוב רואה כי מקשים בו "כל העולה על הלב להקשותו בענין הזה", זה הנושא המקיף את כל הספר, ונשאלות בו השאלות הנוקבות ביותר בענין זה. השאלה "מדוע דרך רשעים צלחה" (ירמי' יב, א) חוזרת שם על עצמה בכל מיני לשונות, "ישליו אהלים לשודדים ובטוחות למרגיזי א-ל" (איוב יב, ה), מדוע כל כך טוב לרשעים ומרגיזי א-ל והם מצליחים בדרכם. מדוע אפילו ילדים קטנים שלא טעמו טעם חטא סובלים יסורים, ויש שמראשית יצירתם נולדים לתוך פרשת חיים רצופת סבל ויסורים כל ימי חייהם, מדוע מגיע להם כל היסורים הללו. וכן הטענה "על דעתך כי לא ארשע וגו', ידיך עצבוני ויעשוני" (שם יז-ח), שהיא כעין קריאת-תגר כלפי מעלה, הרי אתה יצרת אותי, ומדוע עשית אותי באופן כזה שאחטא. כגון אדם שנולד עם תכונה או מדה רעה שאינו מסוגל כלל להתמודד איתה, וטוען כלפי מעלה "על דעתך כי לא ארשע", הרי יכול היית לעשות אותי אחרת ואז לא הייתי חוטא. ועוד כהנה טענות שונות מענינים אלו נזכרות בספר הזה.

אמנם כדברי הרמב"ן "שם צריך שיהיה התירוץ הגמור", אם כל ספר איוב

א.

מדוע דרך רשעים צלחה

הרמב"ן בהקדמתו לספר איוב, פותח בענין האמונה בידיעת הא' יתברך והשגחתו בכלל ובפרט, שהן פינות גדולות מתורת משה רבינו ע"ה. והכופר בהשגחה, שיאמר שאין הבורא משגיח על בני אדם אם יעשו טובה או רעה, ואם ישיגם ריוח והצלחה או צער ואסון, הכל מקרה הוא להם, לא בחפץ אלו' ולא בכוננתו להם, אין לו חלק לעולם הבא.

ובהמשך כתב, "ויש דבר מכאיב הלבבות ומדאיב המחשבות, ממנו לבדו נמשכו רבים בכל הדורות לכפירה גמורה, והוא: הַרְאֹת בעולם משפט מעוקל, וצדיק ורע לו רשע וטוב לו. כי יאמרו מדוע דרך פלוני ופלוני צלחה, ולמה פלוני ופלוני שיראו צדיקים אבדו. זה שורש המרי בכל המורדים מכל אומה ולשון". ומאריך בכל הדעות שנאמרו בענין, ואח"כ כתב: "ודע כי מאשר הענין הזה פינה גדולה בתורה, וראות הענין בתחילתו מבוכה רבה - נתיחד לנו בו ספר אחד כולו, והוא ספר איוב. ויש מרבותינו שאמר כי משה רבינו כתבו, ונאמר לו מפי הגבורה ענין האיש ההוא והחברים ההמה, כאשר נאמר לו מפי הגבורה ספר בראשית. ונצטוו בכתיבתו מפני היות ענינו שורש באמונה ויסוד התורה". לפי דעה זו כל הויכוח של איוב ורעיו, וכל מהלך הענינים המתואר בספר איוב, נמסר למשה

ידע וכסיל לא יבין את זאת, אך מי שרק איננו כסיל ובער אי אפשר לו להטיל ספק באמונה. וכמשל שיסודו בחובת הלכות (שער היחוד פ"ה) לציור נאה ביותר, עשיר-הבעה ורב משמעות, וכל חלקיו עשויים בדייקנות מופלאה, שכל המתבונן בו רואה כי הושקעה כאן גאונות עצומה וכשרון אמנות מיוחד במינו. אם יבוא אדם ויאמר כי ציור זה נוצר במקרה, על ידי קסת דיו שעמדה על השולחן ונפלה, ומהדיו שנשפך נתהוותה יצירה מופלאה כל כך - וכי יחשב לבר דעת. וכל זה עדיין אפילו אינו משל לנפלאות הבריאה שיש בעולם ובגוף האדם. כל אדם חושב הרואה את שמך מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננתה, ואת כל הברואים אשר בארץ, ומתבונן בחכמה העמוקה שיש בכל הנבראים, שהיא חכמה שאין לה חקר. אחרי שנים כה רבות שחכמי המדע מנסים לעמוד על חכמת הבריאה, עדיין מגלים כל הזמן גילויים ועומקים חדשים, ובכל גילוי מתברר מחדש איך הכל מתאים ומדויק כל כך, ואיך כל פרט בבריאה משלים את חברו, ואחרי כל המחקרים עדיין עומדת הבריאה במצב של "אין חקר". הרי כל בר דעת מגיע למסקנא שלא יתכן שכל זה נעשה מאליו. רק כסיל ובער מסוגלים להרהר בשאלה אם העולם נברא בכח עליון של הבורא ית' יוצר כל היצורים. לא על שאלה זו נתייסד ספר איוב, ואינו עוסק בה כלל.

הקושיות והמבוכה שעליהם סובב ספר איוב, הן שאלות של מצוקת נפש על הנהגת העולם, שאלות המעיקות על לב האדם וטורדות את שלות נפשו - "מכאיב הלכות ומדאיב המחשבות". ויש שזה עלול גם לדחות אותו ח"ו, כדברי הרמב"ן, יש לו שאלות כל כך קשות שאינו מסוגל להשלים עמהן, ויש שאינו מסוגל לקבל את המציאות הזאת וקורא עליה

מיוסד על שאלה זו, הרי בו צריך להמצא התירוץ הגמור על כל הקושיות הללו. "כי כן יראה מדברי אליהוא שהוא תירץ הכל, ואיוב קבל דבריו ושחק לו". בתחילה התווכח איוב עם כל רעיו שניסו לענות על שאלותיו, אבל אחרי ששמע את דברי אליהוא לא כתוב עוד שענה לדבריו, ומשמע שאחרי תשובתו נהיה הכל מתורץ וקיבל איוב את דבריו. ומיד לאחר מכן כתוב דבר ה' אל איוב, "האלקים יתברך השיב לאיוב ודבר אליו ונתווכח עמו, והוא יתודה על תלונתו, וקבל האלקים ממנו תשובתו והודאתו, ואי אפשר שישאירם במבוכה הקודמת לו", ומזה נמי מוכח כי אחרי דברי אליהוא נסתלקו כל המבוכות. "והדברים סתומים, וכבר עמדו עליהם המפרשים, מה היה החידוש של אליהוא, מה היא התשובה שענה לאיוב שתירצה את כל קושיותיו. וכמו שכתב הרמב"ן "והאמת כי לפי פשטי הכתובים ולפי המתפרש בהם ביד מפרשי המקרא לא יספיקו להסיר המבוכה". והרמב"ן מיישב הענין על פי דרכו במהלך שלם שבדברי אליהוא נתגלה סוד הגלגול.

ב.

הנשמה מביאה לאדם

להכיר את קונו

ויש ליישב הענין באופן נוסף, שעיקר תשובת אליהוא טמונה בפתח דבריו, באמרו "ונשמת ש-די תבינם" (איוב לב,ח), כמו שמפרש בזוה"ק (ז"ח בראשית) פסוק זה: "הנשמה היא מביאה לאדם להכיר את קונו". כי הנה זאת יש לדעת שספר איוב הוא ספר של מאמינים, וכפי שרואים בכל דבריהם של איוב וחבריו שלא מדובר באנשים שמטילים איזה ספק באמונה. ובכלל אצל אדם חכם לא יתכנו ספקות באמונה, כמו שנאמר (תהלים צב,ז) איש בער לא

תגר. כמו שאמר איוב שהיה רוצה לבוא לעמוד למשפט כביכול עם הקב"ה.

ע"כ כך באה תשובת אליהוא (לבר-ז): "ויען אליהוא בן ברכאל הבוזי ויאמר צעיר אני לימים ואתם ישישים על כן זחלתי ואירא מחוות דעי אתכם. אמרתי ימים ידברו ורוב שנים יודיעו חכמה". כלומר, סבור הייתי שאתם גדולים בשנים ממני ואני יותר צעיר, וממילא איני צריך לדבר. אבל אחרי שכולם השתתקו ולא היה להם עוד מה לענות לאיוב, נענה אליהוא ואמר דברו: "אכן רוח היא באנוש ונשמת ש-די תבינם". כאן טמונה התשובה שענה לאיוב, כדברי הוזהר חדש: "הנשמה היא מביאה לאדם להכיר את קונו". האמונה היא הכרת ה'. יש סוברים שאמונה היא ענין רגשי, ומתוך הרגש מגיעים לאמונה. ויש שדרכם להגיע לאמונה מצד המח, והרי הם חוקרים ומעמיקים ומוכיחים, ומתרצים תירוצים ליישב הקושיות, כדרך שניגשים לכל ענין שכלי בלתי מובן עד שמבררים אותו. אך למעלה מכל זה יש דרך שלישית של אמונה, אמונה ממקור הנשמה המלמדת את האדם להכיר את קונו. ככתוב (משלי כ, כז) נר ה' נשמת אדם, נשמת אדם היא נר ה' המאיר באדם, אין עוד דבר בעולם שישתווה לעוצמה, לבהירות ולוודאות של האמונה שאדם מקבל מהארת הנשמה. יש יחידי סגולה שזוכים תמיד בכל עת לאור הנשמה, יש שזוכים לו בשבת-קדש, ויש שאינם זוכים לבהירות הזאת כי אם פעם אחת בשנה, כמו בשעה הגדולה של נעילת יום הכיפורים כאשר זועקים "ה' הוא האלקים".

שאינ דומה לה. אמנם אין זו ראייה בעינים - כי לא יראני האדם וחי, אבל הוא מרגיש את האמונה בבהירות כאילו ראה. למה הדבר דומה לאדם היושב סמוך לתנור חם ועיניו עצומות, הרי הוא מרגיש את חום התנור וחש את מציאותו בודאות, ומאי נפקא מינה אם ראה אותו בעינים אם לאו. העוצמה של הבנת המח או תחושות הרגש ללא אור הנשמה, אינה אפילו בגדר משל ודמיון להכרה של נשמת יהודי בשעה שהיא מאירה בו. כי הנשמה היא עצם מעצמותו ית', חלק א-לוה ממעל, וקשורה בעליונים, והיא מרגישה ורואה את האלקות, וחייה את המציאות של "ואתה מחיה את כולם", וכאשר אור אלקים חי ומפעם באדם אין ברור ובהיר ממנו.

אז לא רק האמונה בהירה אצלו, כי אז גם ברורה לו ההרגשה שהעולם כולו טובל בים של חסדי הבורא, "כי א-ל טוב וסלח אתה", "חסדך ה' מלאה הארץ", כל הבריאה מלאה רחמים וחסדים לאין שיעור וללא גבול. הוא רואה את השמים ואת הארץ וכל צבאם, הוא רואה את השמש והירח והכוכבים, ורואה כי הכל נברא בכוונה אחת ולמטרה אחת, להיטיב לברואיו בכל פרט ופרט. הרחמים והחסדים הכי גדולים שמסוגל מח אנושי להעלות על דעתו - הם כאין וכאפס לעומת הים של חסדי ה' שכל הבריאה טובלת בו, כי טוב ה' לכל, בלי יוצא מן הכלל.

ג.

מהימנותא שלימתא

ומה התשובה לקושיות האמורות, מה עם התינוקות שנידונו ליסורים כל חייהם עוד לפני שהתחילו בכלל לחטוא, האם גם עבורם טוב ה' לכל, ואיך מתגלה חסד ה' על

כאשר אדם זוכה להארה זו אמונתו אז יותר ברורה לאין ערוך ממראה עינים, הוא רואה - ע"ד שנאמר ולבי ראה (קהלת א, טז) - כי ה' הוא האלקים בראיה חזקה ובהירה כל כך

בחובת הלככות (שער אהבת ה', פ"א). הוא מתאר שם אחד מן החסידים, אשר שמו לא פורש, שהיה קם בלילה, ואמר: "אלקי, הרעבתני, ועירום עזבתני, ובמחשכי הלילה הושבתני" - אך עם כל זאת - "ועוזך וגדלך הורתני". והמשיך ואמר: "אם תשרפני באש - לא אוסיף כי אם אהבה ושמחה בך". כביכול מן השמים מנהיגים אותו ביסורים הכי קשים, הוא עירום ללא בגדים, הוא שרוי בחשיכה באין לו נרות להדליק, והוא רעב, כידוע שיסורי רעב הם מהיסורים הקשים ביותר. ובמצב כזה הוא קם בלילה, ולבכו בוער באהבת ה'. ומה יש לו לומר להשי"ת, הוא לא קורא תגר ולא שואל קושיות, דבר אחד יש לו לומר, אפילו אם תשרוף אותי באש לא אוסיף כי אם אהבה ושמחה בך. כמי שאומר: כביכול, לא תוכל להרחיקני ממך, כי כל מה שרק תעשה לי לא אוסיף כי אם לאהבה אותך. ומסיים שם, דזהו שנאמר (איוב יג, טו) הן יקטלני לו אייחל. איך יכול אדם להגיע לדרגה כזאת של אהבת ה' ושל בהירות באמונה. הלא אנשים נופלים מאמונתם מחמת קושיות כאלו, כדברי הרמב"ן שמענין זה לבדו "נמשכו רבים בכל הדורות לכפירה גמורה". וכפי שראו במיוחד אצל אנשים שעברו את השואה הנוראה בדור האחרון, שהיו רבים שנחלשו ונפלו באמונה, הם קראו תגר, והיו להם קושיות ללא תירוצים. וכאן מתואר חסיד שקם בלילה במצב כזה, ויתכן שזה לא היה רק פעם אחת, ובתוך כל היסורים אלו הם דבריו. איך משיג אדם אמונה עילאה כזאת.

התשובה היא, כי "נשמת ש-די תבינם" היא הנותנת באדם הרגשה כזו של מהימנותא שלימתא. יש אמונה מתוך שאדם מבין כך וזה ברור לו, ואף יש לו תירוצים שכליים על הקושיות. אבל יש בחינה נעלה של

אנשים אלו שכל חייהם סבל ויסורים, ושאר הקושיות הנזכרות. התשובה היא, כי לא כל דבר שאדם לא מבין מהוה קושיא, יש דברים שאינו מבין אותם אך הם אינם מעניינים אותו ולא טורדים את מנוחתו. קושיא היא מציאות מסוימת של מבוכה המטרידה את האדם וגורמת לו מצוקה נפשית. יש שאדם רואה בחבירו דברים בלתי מובנים לו וזה לא מעורר אצלו שום שאלה, אך יש שרואה בו דברים שנראים כסתירה לאישיותו ואינם מתיישבים עם דמותו בעיניו, וזה מערער אצלו מוסכמות וגורם למבוכה ואינו יכול לקבל זאת. אכן כל זה אמור רק כאשר יש להסתפק במציאות שעליה נסובה השאלה. אך אם יקום אדם בעיצומו של יום ויערים שאלות וקושיות להוכיח שלא יתכן כי כעת יום, זה לא יגרום ספקות לאף אחד, גם אם אין בידו מענה לכל הראיות המוצקות הללו. כי כאשר אדם רואה בעצמו את המציאות לא יכולה להיווצר אצלו שאלה על כך, ומה יוסיפו או יגרעו כל הקושיות, וכי ניתן להטיל ספק במציאות היום. אי לכך שאלה שאינה מטילה שום ספק איננה בגדר קושיא, למרות שלא מבינים את פשר הדבר.

זה כח האמונה של נשמת ש-די תבינם, היא נותנת לאדם הרגשה ברורה ללא כל פקפוק שכל העולם טובל בים של חסד, ורחמיו על כל מעשיו. אמנם יש דברים שאיננו מבין איך הם מתיישבים עם ההכרה הזאת, אבל אין כאן שום בית אחיזה לשאלות. זו לא שאלה והיא לא מטרידה אותו, מפני שאינה מטילה בו כל ספק, וממילא אינה גורמת לו כל מבוכה ואין לו שום מצוקה נפשית. בהירות האמונה וההרגשה הודאית שלו יותר חזקים מכל השאלות.

ע"ד היכן מגיע כוחה של בהירות האמונה מתוך הארת הנשמה, יש ללמוד מן הציור המובא

מליארדי שנים. וכי מבין אתה את הסודות העמוקים שיש בכל חלק מחלקי הבריאה, כיצד הוא עשוי ואיך הוא מתנהג. ובספר הישר (פי"ג) כתב שצריכים ללמוד תדיר פרקים אלו של מענה ה' לאיוב. כאשר אדם מתכוונן בכך הוא נוכח לראות כי כל היקף המח שלו הוא אפס הגמור, ומה הוא בכלל מסוגל להבין. ואם כן, מאי נפקא מינה אם הוא מבין אם לאו, וכי יש לו את הכלים לבחון את הנהגת הבורא ולהבינה, החקר אלו' תמצא (שם יא, ט).

ד.

ועתה עיני ראתך

בפס"ו הענין נאמר (מב, א-ב) "ויען איוב את ה' ויאמר, ידעתי כי כל תוכל ולא יבצר ממך מזימה וגו'. לשמע אוזן שמעתך ועתה עיני ראתך, על כן אמאס ונחמתי על עפר ואפר" (שם ה-ו). כלומר, עד עתה רק לשמע אוזן שמעתך, אבל עתה עיני ראתך, ומשום כך אמאס בכל דברי שדיברתי עד כה, כפירוש האבן עזרא. הדרגה של "ועתה עיני ראתך" היא כח הבהירות של נר ה' נשמת אדם המאיר באדם, שמסלק את כל הקושיות ואת כל המבוכות.

והוא כמו שמצינו במדרש ריש לך לך (כ"ד לט, א), עה"פ לך לך מארצך וממולדתך. רבי יצחק פתח, שמעי בת וראי והטי אזנך ושכחי עמך ובית אביך (תהלים מה, יא). אמר רבי יצחק, משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום וראה בירה אחת דולקת, אמר: תאמר שהבירה זו בלא מנהיג, הציץ עליו בעל הבירה, אמר לו: אני הוא בעל הבירה. כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר: תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג, הציץ עליו הקב"ה ואמר לו: אני הוא בעל העולם. ובבית אברהם (לך לך) יש מאמר שלם

מהימנותא שלימתא שהיא אמונה מסוג אחר לגמרי. כאשר יש לאדם מהימנותא שלימתא, אימון מלא בצור תמים פעלו, ואימון מלא באהבה שהקב"ה אוהב אותו - בבהירות ובעוצמה שרק "נשמת ש-די תבינם" מסוגלת לנטוע באדם - אז אין מה שיכול לערער אותו. אם האהבה אליו היא בלי גבול, והמסירות היא בלי גבול, והרצון להיטיב הוא בלי גבול, אזי פשיטא שאם חותכים בבשרו זה מה שצריך לעשות עכשיו. ומה זה משנה לו אם הוא מבין זאת אם לאו, וכי הוא מסוגל בכלל להבין את הכל. אבל מדוע שהיסורים יעוררו בו איזו תרעומת או מרירות.

זו היתה התשובה שהניחה דעתו של איוב, כמו שכתב הרמב"ן ש"כן יראה מדברי אליהוא שהוא תירץ הכל, ואיוב קבל דבריו ושתק לו". כשאדם זוכה לדרגת האמונה הזאת, השאלות אינן מטרידות אותו ואינו זקוק לשום תירוצים. אדרבה, "נשמת ש-די תבינם" נותנת לו את ההכרה הזאת גופא, ההכרה שהבנתו קטנה ומוגבלת. הוא מתחיל לראות את עצמו באור הנכון, מה הוא ומה חיו, כמה גדול המח שלו וכמה בכלל הוא מסוגל להבין. וכלום מסוגל הוא להקיף ולהבין את עומק הנהגת הבורא בבריאה. וזהו שנאמר שם בהמשך (לח, א-ו): "ויען ה' את איוב מן הסערה ויאמר, מי זה מחשיך עצה במלין בלי דעת, אזור נא כגבר חלציך ואשאלך והודיעני, איפה היית ביסדי ארץ הגד אם ידעת בינה, מי שם מְמַדְיָהּ כי תדע או מי נטה עליה קו, על מה אֲדַגְיָהּ הִטְבְּעוּ או מי ירה אבן פְּנֵתָהּ". בפרק זה הקב"ה שואל אותו על כל עניני הבריאה, שמים וארץ וכל צבאם, וכי מבין אתה כיצד נבראו ועל מה הם עומדים. כלום מבין אתה את מערכת הכוכבים והמזלות, שיש מהם הרחוקים מאתנו מהלך

לו כל תשובה על תמיהותיו, רק "הציץ עליו". אך בראותו כי "אני הוא בעל הבירה" פתאום הכל נעשה נהיר וברור ונסתלקו כל המבוכות. ה"בירה דולקת" תמשיך גם הלאה לדלוק, אבל כאשר בעל הבירה הציץ עליו נהיה לו טוב בכל חדרי הנפש. התשובה של "נשמת ש-די תבינם" משרה מתיקות על נפש האדם, היא עושה לו טוב, וכעין רווחה מתפשטת בלבו. והמתיקות הזאת יותר עריבה לו מאשר אילו היה מבין את הדבר בשכל.

וזו כוונת המדרש שמסמיך לכאן את הפסוק שמעי בת וראי ושכחי עמך ובית אביך. היינו כי יש אמונה בדרגת 'שמעי', ויש בדרגת 'וראי'. ואם רצונך לזכות לראיה, ל"הציץ עליו בעל הבירה", העצה היא: ושכחי עמך ובית אביך, לא תוכל להשיג זאת בדרגה בה אתה עומד, אלא צריכים לעבור לדרגה עליונה שונה לגמרי. ואלו היו דברי איוב: לשמע אוזן שמעתיך, בדרגה של 'שמעי בת' כבר עמד גם קודם, אבל עדיין היתה חסרה לו דרגת 'וראי'. ועתה עיני ראתך, על כן אמאס ונחמתי על עפר ואפר. כאשר "עיני ראתך" כבר אין לו שום טענות, הכל מיושב והכל ברור, הוא רואה כי הצור תמים פעלו והכל כבר טוב לו.

ה.

ששון כבי ואור עיני

אמונה הנובעת מאור הנשמה היא הרגשת אמונה בהירה המופיעה עם השראה של חמימות וקירבה, כענין שנאמר (דברים ד, ז) מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו. יש דברים שאדם מאמין בהם, אבל הם כל כך רחוקים ממנו שאינם מדברים אל לבו

על דברי המדרש האלו, ומרחיב שם בביאור הקושיא של בירה דולקת, שהיא נסובה על שאלת "צדיק ורע לו רשע וטוב לו" שעליה סובב ספר איוב. כאשר איש יהודי יוצא לרחוב ומתבונן על כל הנעשה לבו מתפוצץ בקרבו - "די הארץ ווערט צושפרונגען", כאילו זה ח"ו עולם של הפקר. הרשעים מצליחים, ואילו הצדיקים ההולכים בדרך התורה אין להם כלום, ובלשונו הק': "אוואו א'ברעקיל ערליכקייט גייט פארקערט"^א. אפילו אלו שטוב ורע מעורבים אצלם נוחלים הצלחות מופלגות, אבל היכן שיש נקודת אמת לאמיתה - "גייט פארקערט", דרכם רצופה כשלונות ואינם מצליחים.

כמו כן יש בחייו של כל יחיד מצבים של "בירה דולקת", כענין שנאמר (איכה ג, ח) גם כי אזעק ואשוע שתם תפילתי. יש מי שנמצא במצוקה, ומה הוא כבר לא עשה בשביל להוושע, הוא מתפלל ומתענה ונותן צדקה, ואחרי הכל אינו רואה כל פתח של חסד ורחמים. וכן ברוחניות, יש ואדם רואה שכל מציאותו הרוחנית בוערת בבחינת בירה דולקת, ואינו יודע מה לעשות. מה רוצים ממנו. כל אימת שהוא מתחדש ואוזר כוחות לאיזו עליה רוחנית הוא מקבל מכה שמחזירה אותו לאחור. הוא זקוק לרוב עוז ותעצומות נפש כדי להתמודד עם יצרו, ואינו מוצא בנפשו את הכוחות לזה. ומה מתרחש כאן, היתכן שנתנו לו מן השמים בירה דולקת מבלי שיתנו כח להתמודד עמה, תאמר שהבירה הזו בלי מנהיג?! וכי זה עולם הפקר ח"ו.

מיד הציץ עליו בעל הבירה ואמר לו אני הוא בעל הבירה. הציץ עליו בעל הבירה היא בהירות האמונה מכח הנשמה, שהרי לא ענה

^א. היכן שיש איזו נקודת אמת - הכל הולך הפוך ולא מצליחים.

דלשון 'סוד' מורה על דבר שאי אפשר לגלותו. ואין הכוונה ללימוד הקבלה, שהרי זה דבר שאדם רשאי ללמדו לזולתו. אמנם הדבר שהוא סוד באמת הוא: השגת מציאותו יתברך ויתעלה, שזה הדבר מוטמן בלב כל איש, לפי מדרגתו, ולפי זריחת אור השם יתברך ללב ההוא, ואי אפשר שיכין אדם לזולתו השגה זאת, שאף שיבינהו לא יכין כלל. כי-אם כל אחד משיג לפי מה שביקש את ה', ויש בזה מדרגות לאין סוף כל חד וחד לפום שיעורא דיליה.

האמונה הזאת מביאה ביהודי השראת שלוה ומרגוע, גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי (תהלים כג,ד), כי נכון לבו סמוך ובטוח בה'. וכפי שהיטיב לתאר רבי אברהם אבן עזרא בשירו "לך א-לי תשוקתי" את השפעת אור האמונה על האדם, איך מרגיש יהודי כשמאיר בו אור האמונה: "הכי אתה מנת חלקי וכו', ששון לבי ואור עיני ומעוזי וחמדתי, ומרגועי ושעשועי מנוחתי וְשִׁלְתִּי". אור האמונה המלווה בהרגשת "כי אתה עמדי" משפיע על האדם רוגע ושלוה ומביא בו ששון לב ואור עינים. הוא מרגיש שהוא נמצא בידים טובות, בידי אבינו אב הרחמן, והרגשה זו משרה עליו מנוחת הנפש, והקשר שהוא מרגיש עם האמונה נוטע בו הרגשת "אשרינו מה טוב חלקנו".

האמונה הזאת נוטעת באופן טבעי בלב האדם בטחון וחזוק, "מעוזי וחמדתי", הוא בטוח בעתידו גם במצבים הקשים ביותר. למרות שאינו יודע מה צופן לו העתיד, אבל מכח זה שמרגיש את אהבת הקב"ה וקרבתו, הריהו סמוך ובטוח שהקב"ה יעשה עמו רק

כלל. אבל יהודים הם גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו, השי"ת קרוב אליהם וקרבתו מחממת את לבו של יהודי. אמונת השכל לא נותנת לאדם כל רגש, אבל אור האמונה מלווה בחמימות נפלאה, כאדם שנכנס ביום סגריר לבית מוסק ומתיישב סמוך לתנור, והחמימות מנשבת בעצמותיו ועושה לו טוב בכל פינות ומחנות.

האמונה הזאת היא לא רק הבנה שכלית או הרגשה שמרגיש בלבו את מציאות ה', אלא היא תוויה של קשר שאין דומה לה התופסת את כל מציאות האדם. כל החוויות שיכולות להיות לאדם בחיים אין להן שום דמיון לחוויה הזו, כלשון רבי יהודה הלוי באחד משירי הקודש שלו: "מי יתנני לחזותו בחלום - אישן שנת עולם ולא אקיצה, לו אחזה פניו בלבי ביתה - לא שאלו עיני להביט חוצה". ציור נפלא לעוצם החוויה של אמונה והשפעתה על האדם נמצא בכתבי החזון איש זצ"ל (אמונה ובטחון פ"א, ט): "כאשר זכה שְׁכַל האדם לראות אמיתת מציאותו ית', מיד נכנס בו שמחת גיל עד אין קץ, ונשמתו נעימה עליו, וכל תענוגי בשרים חמקו עברו, ונפשו העדינה מתעטפת בקדושה, ובהעלות אדם בערכי קדש אלו, נגלה לפניו עולם חדש, כי אפשר לאדם בעולם הזה להיות כמלאך לרגעים, וליהנות מזיו הקודש. וכל תענוגי עולם הזה כאפס נגד עונג של דביקות האדם ביוצרו ית'. הכח הטמיר הלזה הוא אחד מכוחות הטמירים שנתן היוצר בנשמת האדם, וכח זה מעיד על קשר הגבר ליוצר כל היצורים".

ובמאור ושמשי (כי תבא) כתב, שזה פירושו הכתוב סוד ה' ליראיו (תהלים כה,יד),

לו שייכות לאמונה הזאת. הם לא בקשו תירוצים לקושיות, אלא בקשו להגיע למצב שאין כל צורך בתירוצים. הן אמת שיש דברים רבים בהנהגת העולם שהם בלתי מובנים, אך מה בכך שאיננו מבינים אותם. הלא בין כך ובין כך ההבנה האנושית מוגבלת כל כך, וכמה כבר יכול המח האנושי להקיף ולהכיל, וגם מה שמבינים מי יימר שהוא אכן כפי שמבינים אותו, ומה בכך אם לא מבינים את הכל.

אין לשער את העוצמה של אמונת הנשמה, זו היא החוויה הכי גדולה והכי חזקה בכל המערכת הרוחנית. כל מי שטעם אפילו מעט מאורה יודע שמכל החוויות שיכולות להיות לאדם בחיים אין עוד חוויה שניתן לדמות לה.

טוב. אם כי יש מקום לשאול במה הוא טוב מאחרים, אך זהו מן הדברים שאין להם הסבר בשכל, כי אין טעם ברצון. הוא מרגיש שהוא אהובו של מקום שהקב"ה אוהבו וחפץ בטובתו, וממילא אין לו כל ספק שמא ישליכו אותו, הוא משוכנע שאיתו הקב"ה יעשה רק טוב ולא יאונה לו כל רע.

הדרך היחידה שאדם יוכל להגיע להרגשה כזו של מהימנותא שלימתא, היא רק מנח נשמת ש-די תבינם. וזו היתה דרך האמונה של חסידים, אמונה של אור הנובעת מאור הנשמה, אמונה שאין בה מקום ותפיסה לקושיות, ואין שום קושיא בעולם היכולה להטיל בה ספק. לא רק בני עליה, אלא כל אחד מבני החבורה היתה

מאמר שני

והעמידן על אחת

שבגלל האמונה הוא יותר גדול גם מצדיקים שבדברים אחרים הם עולים עליו, אף שגם הם מאמינים באמונה שלמה, אך מפני שאמונתו במעלה יותר גדולה הריהו גדול מהם.

ובמאור ושמשי" מביא בשם הרה"ק רבינו אלימלך זצוק"ל, עה"פ (שמות כ, א-ב) "וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר, אנכי ה' אלקיך", פי', כל הדברים אשר דבר אלקים וכל המצוות שציוה הוא ית' - תכלית כוונת קיומם ועשייתם הוא, שידע לומר "אנכי ה' אלקיך", ושישיג בעשייתם ממציאותו ית'. וכן מפרש בפסוק (דברים כו, יז) "את ה' האמרת

א.

וכל מעשהו באמונה

אמרן חז"ל (מכות כד.) שש מאות ושלוש עשרה מצוות נאמרו לו למשה וכו', בא חבקוק והעמידן על אחת, וצדיק באמונתו יחיה (כד.). ומרן מקוברין זי"ע (תו"א אמונה כו) הסמיך לזה את הכתוב (תהלים לגד) וכל מעשהו באמונה, כל מעשהו של איש יהודי הוא רק התחזקות באמונה, דבהא נחתא ובהא סלקא. כל העליות והירידות תלויות באמונה. וידוע מאמר מרן מלכוביץ' זי"ע (תו"א שם יג) דמה שצדיק אחד גדול מחבירו הוא מפני שהאמונה ברורה אצלו יותר ובהירה יותר, והוא עד אין סוף. ומשמע

א. כי תבוא, ד"ה את ה' האמרת.